

Avrupa Birliği'nde Değerler Eğitimi

Cem Topsakal, Dr.

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Atıf/©- Topsakal, C. (2004). Avrupa Birliği'nde değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (5), 125-148.

Özet- *Avrupa Birliği barış, birlik, eşitlik, özgürlük, dayanışma, ekonomik ve sosyal güvenlik gereksinimin karşılanması, temel haklar gibi genel/temel değerlere, Avrupalılık, Avrupalılık bilinci, ortak Avrupa kimliği/kimliğe Avrupa boyutu, Avrupa vatandaşlığı, Avrupa Birliği yönetimine aktif katılım, Avrupa Birliği'nde sosyal kaynaşma/birleşme/yapışma/içericilik, sosyal dışlayıcılığın reddi gibi oluşturulmak istenen değerlere sahip bulunmaktadır. Bu çalışmada, genel/temel ve oluşturulmak istenen değerlerin Avrupa Birliği eğitim programlarında nasıl yer aldığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu düşünceden hareketle, değer kavramı ve değerler eğitimi ile ilgili kısa bilgi verilmekte, Avrupa Birliği'nde değerler saptanmakta, Avrupa Birliği'nde değerler eğitimi konusunda Avrupa Birliği eğitim programları proje uygulama örnekleri ve değerlendirmeleri sunulmakta, araştırma tartışma, sonuç ve değerlendirme ile sonlanmaktadır.*

Anahtar Kelimeler- *Avrupa Birliği Değerleri, Değer Eğitimi, Eğitim Programları Projeleri.*

Avrupa Birliği barışı korumak, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi geliştirmek amacı ile son katılımla yirmi beş üye devletten oluşan, bir organizasyon, uluslar üstü bir örgüttür (European Union, 2000; Akman, 1995; Karluk, 1998). Fransız Catherine Lalumiere'e göre Avrupa Birliği sadece ulusla-

rarası bir örgüt, ekonomik bir sistem değil, bir değerler sistemi, ortak bir yaşam ve düşünce tarzının benimsendiği özel bir örgüt olarak tanımlanabilir (Hürriyet, 04.10.2000). Avrupa Birliği *barış, birlik, eşitlik, özgürlük, dayanışma, ekonomik ve sosyal güvenlik gereksinimlerin karşılanması, temel haklar gibi genel/temel değerlere sahiptir* (Tartan, 2001).

Bu temel/genel değerlere paralel olarak Avrupa Birliği'nde, *Avrupa Komisyonu Eğitim ve Öğretim Çalışma Grubu (The European Commission Study Group on Education and Training)*, Avrupa'nın devrolunmaz mirasının bir parçası olarak düşünülen bir anahtar değerler seti tanımlamıştır (The University of Birmingham, 1997):

- insan hakları/insanın değeri, saygınlığı,
- temel özgürlükler,
- yasaya uygunluk,
- sonsuza kadar şiddetin reddi ve barış,
- diğerlerine saygı,
- Avrupa'da ve halka halka tüm dünyada dayanışma ruhu,
- adil gelişim,
- fırsat eşitliği,
- rasyonel düşünce prensipleri (delil ve ispat etiği),
- ekolojik sistemin korunması,
- kişisel sorumluluk.

Değerlerin kaynağı Birleşmiş Milletler (BM) olarak örneklendirilmiş geniş uluslararası toplulukların değerleri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan anlaşmaların esasını oluşturan değerlerdir. Değerler, BM'nin çıkardığı birbirini izleyen anlaşma ve deklâasyonlarda, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda düzenlenmiştir.

Avrupa Birliğinde Yeni Değerler

Avrupa Birliği'nde BM belgelerinde de yer alan bu genel/temel değerlerin yanı sıra, *oluşturulmak istenen değerler* de bulunmaktadır. Bunlar *Avrupalılık, Avrupalılık bilinci, ortak Avrupa kimliği/kimliğe Avrupa boyutu, Avrupa vatan-*

daşlığı, Avrupa Birliği yönetimine aktif katılım, Avrupa Birliği'nde sosyal kaynaşma/birleşme/yapışma/içericilik, sosyal dışlayıcılığın reddi gibi değerlerdir.

Avrupalılık beyaz ırk, Grek felsefesi, Roma geleneği, Judeo-Hristiyanlık, Aydınlanma ve Fransız İhtilali gibi ana parametrelerin inşa ettiği bir kimlik olarak grlmektedir (Bulaç, 2001). Bir st kimlik birimi olarak Avrupa kimliği konusunda düşünsel oluşumun on dokuzuncu yüzyıldan itibaren oluşmaya başladığı söylenebilir. O dönemde Avrupa kimliğinin alt birimlerinden İngiltere, Fransa, Almanya, Norveç, Macaristan gibi devletler bulunmakta; ancak Avrupalılık anlamında bir üst kimliğe karşılık gelen bir üst organizasyon bulunmamaktaydı (Yurdusev, 1997).

İspanyol yazar Salvador de Madariaga, 1948'de ilk Avrupa Kongresi Kültür Komisyonu'nda, ortak bir Avrupalı kimliği koymanın amacını şöyle açıklamıştır: "Herşeyin tesinde, Avrupa'yı sevmeliyiz. Rabelais, Erasmus, Voltaire, Dante, Shakespeare, Goethe, Dostoyevski, La Giocanda, Michelangelo herkese aittir. Avrupa bu ortak kültürle yaşayacaktır" (Wistricht, 1994: 79 ve devamı).

İnsanların bağlılık duygusuna sahip olmak için çok net ve hassas kavramlara ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Kimlik duygusu, Avrupa Birliği'ni kurma ve sürdürmede kaçınılmaz grlmştr. Avrupa Birliği'nin fikri mimarlarından Jean Monnet, savaşları, korkuyu ve sefaleti önlemek için birleşmek gereği üzerinde durmuş ve bunun ülkeler arasında koalisyonla değil, halkların birleştirilmesi ile sağlanabileceğini vurgulamıştır (Karluk, 1998).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kimliği konusunda insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili gelişmeler meydana gelmiş, Avrupa btnlğu sağlanırken insanların/Avrupalıların hayatlarını etkileyen bir süreç yaşanmıştır (Wistricht, 1994). Örneğin 1949'da kurulan Avrupa Konseyi'nin amaçları arasında insan haklarının ve bireylerin temel özgürlüklerinin korunması yer almakta ve başlıca faaliyet alanları içinde insan hakları, kültür, eğitim, sağlık konuları, sosyal sorunlar ve gençlik bulunmaktadır. Bir yıl sonra Roma'da 4 Kasım 1950'de imzalanan ve 3 Eylül 1953'de yürürlüğe giren *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* ile birey hakları güvence altına alınmıştır. Sözleşmenin getirdiği en önemli yenilik, kişilerin devlet aleyhine *Avrupa İnsan Hakları Komisyonu*'na dilekçe verebilmeleridir (Ceyhan, 1991). Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, dilekçeleri *Avrupa İnsan Hakları Divanı*'na götürebilir. Avrupa İnsan Hakları Divanı, şikayetleri çözümler ve devletleri yargılama hakkına sahiptir. Böylece bireysel başvurular dolaylı olarak divan tarafından karara bağlanır.

Avrupa Konseyi 1984'ten günümüze Avrupa ortak kimliğini ve birliğin imajını güçlendirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmıştır: Bir reklâm topluluğu kurulması, spor boyutuna dönük teklifler getirilmesi, gezi turları düzenlenmesi, tenis, futbol, yüzme vs. şampiyonalarının desteklenmesi, ralli ve yürüyüşler yaptırılması, sanata dönük çalışmaların ve sergilerin teşviki, Avrupa Senfonisi ve Gençlik Oda Orkestraları gösterilerinin desteklenmesi, medya -özellikle televizyon- yayınlarının artırılması, 1988 Avrupa Sinema ve Televizyon Yılı etkinlikleri (Wistrich, 1994), bilginin, ulusal sınırları aşacak şekilde Avrupa genelinde yayımlanması (Morley & Robins, 1997), turizm sahasında çalışmalar yapılması (AKTT, 2000a)...

Topluluk çapında Avrupa vatandaşı ihdas etme gibi politik bir amacın gerçekleştirilmesi yönünde önemli bir somut adım olarak, 1968 yılında 1612/68 sayılı tüzük ile işçilerin topluluk içinde serbest dolaşımının büyük ölçüde gerçekleşmesi sağlanmıştır (Karluk, 1998). Serbest dolaşımda bulunan erkek ve kadınlara istediği ülkede çalışma ve oradaki vatandaşla eşit ücret alma, satın alma, satma, serbest rekabetten faydalanma, eğitim, öğrenci kayıt ücretlerinde eşitlik, iş eğitimi, sosyal güvenlik ödemeleri gibi haklar tanınmaktadır. 1990'ların sonundan itibaren kabul edilen bir yönerge ile ulusal bir diploma ve sertifikaya sahip herkes herhangi bir ülkede meslekî gelişimini tamamlayabilmektedir. Yaklaşık on milyon kişi (özellikle öğretmenler, avukatlar, doktorlar, bankacı ve muhasebeciler) bu karardan etkilenmiş ve yararlanmışlardır. Diğer üye devletlerden gelen göçmenlerin, ev sahibi ülkenin vatandaşları gibi işlem/muamele görmeleri esastır. Bunu topluluk hukuku garanti altına alır ve bu konuya yönelik birçok dava göçmenler lehine sonuçlanmıştır. Avrupa Adalet Mahkemesi'nin (*European Court of Justice*) dışında Avrupa Eşit Haklar Komisyonu (*European Equal Opportunities Commission*), özellikle ayrımcılığa dönük davalarla ilgilenmektedir (Wistrich, 1994).

Avrupa vatandaşlığı kavramının alt yapısını oluşturan bir gelişme, Avrupa Parlamentosunun (*The European Parliament*) 1979'dan itibaren tek dereceli genel seçimlerle iş başına gelmesidir. Böylece Avrupalılar, her beş yılda bir seçimle oluşturulan Avrupa Parlamentosu ile bazı demokratik haklara kavuşmuşlardır.

Avrupa Topluluğu antlaşmalarındaki gelişmelere bakıldığında, Maastricht Antlaşması ulusal vatandaşlığın dışında Avrupa vatandaşlığı oluşturma gereğini vurgulamaktadır (Bolayır, 2000). Avrupa Birliği süreciyle hükû-

met-birey ilişkileri daha da birleşerek yalnızca vatandaşların iradesine bağlı olmaktan çıkmıştır. Vatandaşlık durumu Roma Antlaşması'na göre, çalışan bir işi gibi ekonomik anlamda bir tanım içerirken, Maastricht Antlaşması'nda bu ilişkiler biçimi siyasal anlamda yeniden tanımlanmıştır. Avrupa vatandaşlarına *vatandaşı olmadığı, fakat ikamet ettiği bir ye devlette belediye ve Avrupa seçimlerinde oy verme ve aday olma hakkı, kendi ye devletinin temsil edilmediği nc ülke topraklarında başka herhangi bir ye devletin konsolosluk makamlarınca korunma hakkı, Avrupa Parlamentosu'na dilekçe verme ve ombudsmana başvurma hakkı* gibi haklar tanınmıştır.

1 Mayıs 1999 Amsterdam Antlaşması ile Avrupa vatandaşlarının hakları glendirilmiştir. Amsterdam Antlaşması'nın ana hedeflerinden biri yurttaşların haklarını Avrupa Birliği'nin merkezine yerleştirmektir. Yurttaşlar için getirilen yeni haklar; temel haklar, tüketiciler hakları, insan sağlığının korunması hakkı, bilgi edinme hakkı ve güvenli bir ortamda serbestçe dolaşma ve yaşama hakkı olarak sıralanabilir (AKTT, 2000b).

Avrupa Birliği'nin yeni anayasası olarak kabul edilen Nice Antlaşması'na belirlenmiş prosedür sonrası dahil edilecek olan *Temel Haklar şartı*, Avrupa Birliği yurttaşlarının temel haklarını ve birliğin yurttaşlarına karşı sorumluluklarını düzenlemektedir (Bulaç, 2001). 54 maddeden oluşan Temel Haklar şartı, hakları *onur, özgürlükler, eşitlik, dayanışma, yurttaş hakları ve adalet* olmak üzere altı bölümde sıralamıştır (AKTT, 2002).

Avrupa'da değerlerin/vatandaşlığın anlaşılması konusunda bir Avrupa boyutundan, aktif vatandaşlık, içericilik ve dışlayıcılık/eşitlik gibi boyutlardan söz edilmektedir. Bu boyutlardan son ikisi ayrıca bir problem olarak da grlmektedir.

“Avrupa boyutu ne ile donatılmalıdır?” (*The Report of Milan*, 1997: 21 vd.) sorusuna birbirini tamamlayan iki yaklaşımla cevap verilir: (i) Yeni bir Avrupa kimliğini beslemek için kültürel alanda herkese ortak bir Avrupa boyutu yaratmak temel amaçtır. (ii) Avrupa kimliğini, bütün kültürleri kapsayan Avrupa Birliği noktasıyla başlatmak ve genişletmek gerekmektedir.

Avrupa kıtasının bütün ülkeleri global ekonomiyle ilgili bulunmaktadır ve bütün Avrupa vatandaşları bu global düzende/sistemde kendilerinin Avrupa mirasına sahip olduklarının farkındadırlar. Bu farkındalık, eğitim sistemlerinde okul öncesinden en yüksek akademik düzeye kadar yansıtılmalıdır. Avrupa ve global vatandaşlık, Avrupa ve global perspektifte lkelerin her birinin sahip olduğu felsefe, tarih, dil, sosyal yapı ve kültürün bilincinde olmayı amaçlamaktadır.

Tablo 1.

Avrupa Vatandaşlığının Boyutları

Politik/yasal boyutlar	Sosyal boyutlar	Kültürel boyutlar	Ekonomik boyutlar
<ul style="list-style-type: none"> • Politik yapılar ve süreçler, • Politik ilgi, • Avrupa tarihi, • Sivil toplumun fonksiyonu, • Demokratik değerler, • İnsan hakları. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal dışlayıcılığa karşı olmak, • Azınlıklara ihtimam gösterme, • Kadın-erkeğe eşit davranma, • Bilgi toplumu eğitimi, • Irkçılık karşıtlığı. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürler arası deneyim paylaşımı, • Avrupa kültür mirası, • Avrupa mirası, • Kültürel ve politik farklılığa saygı. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tek pazara hazırlık, • Meslekî nitelikler, • Ekonomik süreçte azınlıkların durumu, • Küreselleşmenin sonuçları.

Kaynak: *The Report of Amsterdam (1997)*.

Vatandaşlık hakları ve aktif vatandaşlığı anlamak için, değerler üzerine uluslararası standartlar kurmak gerekir. Topluluk eylem programlarından bazılarının uluslararası boyuta sahip olduğu kesindir. Bu programlar yerel düzeyde, aktif vatandaşlığa daha çok destek sağlayabilecek ve böylece insanları aktif vatandaşlığa hazırlayabilecektir. Bölgesel ve ulusal düzeyde aktif vatandaşlık için gereken beceriler, değerler ve tutumlar, yerel düzeyde en uygun şekilde denenir ve öğrenilir (The University of Birmingham, 1997).

Bu noktada Avrupa vatandaşlığının boyutlarının ne olacağı sorunu gündeme gelmektedir. Bu boyutlar şöyle sıralanabilir:

- (i) politik/ yasal boyutlar (haklara sahip olma/sevme, demokratik karar sürecine katılım),
- (ii) sosyal boyutlar (entegrasyon, karşılıklı saygı ve anlayış),
- (iii) kültürel boyutlar (vizyon ve değerler),
- (iv) ekonomik boyutlar (kendine yeterli olma, istihdam).

Konu ile ilgili açıklamalar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Avrupa vatandaşlarınca Avrupa Birliği'nin istenilen düzeyde kabul edilmesini/ görmemesini, vatandaşlık düzenlemelerinin henüz Avrupa düzeyinde yeterli bir etkiye sahip olmaması ile açıklamak mümkündür. Kurumsal bağlar mevcut bulunmakta; fakat Avrupa Birliği'ni oluşturan bu vatandaşlar arasında güçlü bir bilinç birliği oluşturulamamaktadır.

Çünkü Avrupa vatandaşlığının hukuksal olarak tanınması, kendiliğinden bir *Avrupa halkı* yaratmaz (Gautron, 1997: 234).

Avrupa Birliği'nin başarılı bir şekilde vatandaşları tarafından kabul edilmesi millî düzeyde tanımlanan temel vatandaşlık unsurlarının, benzer şekilde Avrupa düzeyine taşınması ön koşuluna dayanmaktadır. Teorik bir kamu ilişkileri kavramından öte bir anlam olarak, Avrupa vatandaşlığının geliştirilmesi buna bağlı görölmektedir.

Avrupa vatandaşlığının boyutlarından birisi olan sosyal içericilik (social inclusion), insanların ekonomik, sosyal ve sivil yaşama tam olarak katılabilmeleri, gelir ve diğer kaynaklarının (bireysel, aile, sosyal ve kültürel), yaşam kalitelerinin ve yaşam standartlarının hoşlanacakları düzeyde olması, temel haklarını tamamen kullanabilmeleri ve toplumda kabul edilmeleri anlamlarını ifade etmektedir (European Commission, 2002: 59).

Bugün Avrupa Birliği'nde yaşayanların hiçbiri, eşit vatandaşlık haklarına sahip değildir. Örneğin İngiltere'de siyah ve etnik azınlıkların çoğunluğu İngiliz vatandaşdır; fakat onların yaklaşık bir milyonu yasal vatandaşlık haklarının tümünü kullanamamaktadır. İkametgâh, eğitim, sağlık ve çalışma haklarına sahip olmalarına rağmen, bu hakları Avrupa Birliği ülkelerine transfer edememektedirler. Başka bir örnek Almanya'daki Türk azınlığın durumudur. Almanya'da ikamet etmelerine rağmen Alman vatandaşlığı hakkını kazanamamaktadırlar.

Avrupa Parlamentosu Komitesi'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı araştırma raporuna (The report of the European Parliament's Committee of Enquiry into Racism and Xenophobia) göre (The University of Birmingham, 1997), Avrupa'da sistematik ayrımcılık ve organize ırkçılık ile ırkçı şiddetin, yaygın bir şekilde, kanıtları bulunmuştur. Yine aynı kaynağın bildirdiğine göre *Human Right Watch'un (İnsan Hakları İzleme)* raporunda, Batı Avrupa'da ırkçılığa motive olmuş suçların, en yüksek oranda, Britanya ve Almanya'da göröldüğu bildirilmektedir. Örneğin Britanya'da etnik azınlık üyelerinin zarar gördüğu yaklaşık beş suçtan biri onların derilerinin renkleriyle ilgilidir. Rapor, polislin ırkçı saldırılara etkili karşılık vermede isteksiz ya da yetersiz olduğunu not etmektedir.

Avrupa'da inşa edilmesi gerektiği söylenen insan hakları kavramı, Avrupa Birliği'nde dışlayıcılıktan ziyade içericilik özelliği taşımakta, haklar ve sorumlu-

lukların eşitliğini vurgulamaktadır. İçericilik ve dışlayıcılık sürecinde karmaşık sayılabilecek yollarının iyileştirilmesi ve Avrupa'da aktif vatandaşlığın etkili bir şekilde yükseltilmesi isteniyorsa (ki istendiği belirtilmektedir), konunun eğitim ve öğretim programları ve projelerle tanıtılması zorunlu görünmektedir.

Avrupa Birliği'nde Yeni Değerlerin Eğitimi

Avrupa Birliği'nde değer eğitiminin önemi, kuruluşundan daha sonraki yıllarda anlaşılmıştır. 1971 yılında Avrupa Eğitim Geliştirme Merkezinin kurulmasının nedenlerinden biri ortak değer eğitimidir (Arıman, 1996).

Eğitim ve kültür politikalarının ana rolünün, karşılıklı anlayışı ve Avrupalılık bilincini daha iyi bir noktaya getirmek olduğu ifade edilebilir. Bunun için yabancı dil ve Avrupa tarihinin öğretimi önemli görülmekte, eğitim politikalarında da buna öncelik verilmektedir. Eğitim sürecinde, ayrıca, Avrupalılara birçok bilgi, tutum, beceri ve davranış kazandırılması da hedeflenmektedir.

31 Mart 1995'te Eğitim Bakanları Konseyi tarafından benimsenen karara göre, okul öğrencilerinin bir kural olarak ana dile/dillere ek olarak birliğin iki dilini öğrenme fırsatına sahip olmalarının gerekliliği ifade edilmiş, birlik vatandaşlarının dil becerilerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır. Eğitim Bakanları Konseyi söz konusu kararda, ilköğretimde modern dillerin okul çağı başlangıcından itibaren öğretiminin geliştirilmesini ya da kurulmasını arzu ettiğini belirtir. Erken yaşta dil öğrenimi, bilgi yoluyla genç insanlar arasında karşılık-

Tablo 2. Avrupa Vatandaşlığı Eğitimi Safhaları

Bilgi	Tutumlar/görüşler	Beceriler	Davranış
<ul style="list-style-type: none">•Demokrasi fonksiyonu,•Politik / yasal süreçler,•Vatandaş hakları ve görevleri,•Avrupa'da vatandaşlık,•Avrupa Birliği politikası nasıl etkilendirir?	<ul style="list-style-type: none">•Avrupa kimliği,•Avrupa medeniyetinin değeri,•Avrupa'da kurulan değerler (demokrasi, sosyal adalet, insan hakları).	<ul style="list-style-type: none">•Entelektüel beceriler,•Eylem becerileri,•İletişim becerileri,•Anlaşmazlıkları şiddetsiz çözüme,•Sorumluluk üstlenme,•Tercihler yapma.	<ul style="list-style-type: none">•Sosyal ve politik katılım.

lı saygıyı ve anlayışı kuvvetlendirir. Gençler, Avrupa kültürel zenginliğinin açıklığını ve farklılığını kazanabilirler. Birlik dillerinin öğretilimiyle, her vatandaş birliğin farklı dillerinde kültürel zenginliğin köklerine inebilir (Council of European Union, 1995).

Avrupa vatandaşlığı eğitimi süreci, bir plân olarak çeşitli safhalara ayrılır. Bununla ilgili ayrıntı Tablo 2'de verilmiştir.

Avrupa vatandaşlığı eğitimine paralel olarak, bir diğer bakış açısıyla Avrupa vatandaşlığı eğitiminin bileşenleri de ortaya konulmaktadır. Avrupa vatandaşlık eğitiminin bileşenleri de Tablo 3'te gösterilmiştir.

Avrupa Eğitim ve Öğretim Programları

Avrupa Birliği'nde Birliğin çeşitli hedeflerinin hayata geçirilebilmesi için Topluluk bütçesinden yapılan mali katkılara hukukî bir çerçeve oluşturulması amacıyla Topluluk programları oluşturulmuştur. Bu programlar Avrupa Birliği Üye Ülkeleri arasında iş birliğini geliştirerek Avrupalılık bilincinin, yenilikçilik ve girişimcilik anlayışının yerleşmesini desteklemektedir (Güngör & Soğuk, 2001). Kültür, çevre, bilim ve teknoloji gibi çeşitli alanları kapsayan programlardan biri de eğitim programlarıdır.

Avrupa Birliği'nde günümüzde uygulanan eğitim programları üç ana başlık altında toplanabilir: (i) Socrates II, (ii) Leonardo da Vinci II, (iii) Youth (Gençlik). Bu programların eylem alanları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Avrupa Vatandaşlık Eğitiminin Bileşenleri

Asgari düzeyde	<ul style="list-style-type: none">•Yapısal/politik haklar•hakların bilgisi•demokrasi•ayrımcılığın yokluğu•sivil toplum	<ul style="list-style-type: none">•Kültürel/kişisel kimlikler•ya o ya o (gerilimi)•aynı zamanda şu ve şu
	<i>Vurgular:</i> insan hakları eğitimi	<i>Vurgular:</i> duygular ve seçimler
En üst düzeyde	<ul style="list-style-type: none">•İçericilik•temel gelir•güvenlik (fiziksel, sosyal, psikolojik)•aktif katılım	<ul style="list-style-type: none">•Yeterlilik•politik okur yazarlık•değişimi etkileyecek bir takım beceriler (dil, teşvik, hareketlilik)
	<i>Vurgular:</i> bir model olarak iyi toplum, iyi okul	<i>Vurgular:</i> eylem becerileri ve öğretim

The University of Birmingham (1997: 20)

Tablo 4.

Avrupa Birliği Eğitim Programları ve Eylem Alanları

Socrates II	Leonardo da Vinci II	Youth (Gençlik)
<ul style="list-style-type: none"> • Comenius, • Erasmus, • Grundtvig, • Lingua, • Minerva, • İzleme ve Yenilikçilik, • Ortak Eylemler, • Eşlik Edici Önlemler.?? 	<ul style="list-style-type: none"> • Hareketlilik, • Pilot Projeler, • Yabancı Dil Bilgisinin Geliştirilmesi, • Uluslararası Ağlar, • Referans Kaynakları. 	<ul style="list-style-type: none"> • Avrupa İçin Gençlik, • Avrupa Gönüllü Hizmeti, • Gençlik Girişimleri, • Ortak Faaliyetler, • Destek Önlemleri.

Güngör & Soğuk, 2001'den derlenmiştir.

Socrates II Programı

Avrupa Birliği'nin eğitim alanındaki eylem programlarından biri olan Socrates programının ikinci aşaması 1 Ocak 2000 - 31 Aralık 2006 tarihleri için uygulamaya konulmuştur. Socrates 2'nin genel olarak resmî ve resmî olmayan eğitim temelli yaşam boyu öğrenmenin teşvikine, eğitim ve öğretimde Avrupa boyutunun gelişimi içinde Avrupa bilincinin yükseltilmesine katkı sağlayacağı, aktif vatandaşlığı besleyerek ve istihdamı artıracak bilgi, beceri ve yeterliliklerin oluşumunu destekleyeceği beklenmektedir.

Socrates II programının amaçları şu şekilde belirlenmiştir (Official Journal, 2000; Duman, 2001):

- (i) Eğitimin her düzeyinde Avrupa boyutunun güçlendirilmesi, eğitimin bütün alanlarında fırsat eşitliğinin artırılması, Avrupa'da geniş uluslararası eğitimsel kaynaklara erişimin kolaylaştırılması.
- (ii) Avrupa Birliği dilleri bilgisinin niceliksel ve niteliksel gelişiminin artırılması, bunun özellikle en az kullanılan ve öğretilen dillere yönelik olması, eğitimin kültürler arası boyutunun yükseltilmesi ve Avrupa Birliği insanları arasında daha fazla karşılıklı anlayışın ve dayanışmanın sağlanması.
- (iii) Eğitim alanında iş birliği ve hareketliliğin teşvik edilmesi, özellikle eğitim kurumları arasında karşılıklı değişimin cesaretlendirilmesi, açık ve uzaktan eğitim/ öğrenimin artırılması, diploma ve öğrenim dönemlerinin karşılıklı tanınmasında iyileşmelerin teşvik edilmesi, bilgi değişiminin geliştirilmesi ve bu konularda engellerin ortadan kaldırılmasına destek verilmesi.

(iv) Eğitim uygulamaları ve materyallerin geliştirilmesinde yenilikçi yaklaşımların ve yeni teknolojinin kullanımının desteklenmesi ve eğitim alanında ortak politik ilgi alanlarının saptanması.

Socrates II programının eylem alanları şunlardır (Güngör & Soğuk, 2001):

(i) *Comenius*: Burada ana okulundan teknik ve meslekî eğitimi kapsayan ilk ve orta dereceli okul eğitimine odaklanılır. Comenius eyleminin üç temel amacı bulunmaktadır: (i) okul eğitiminin kalitesinin yükseltilmesi ve okul eğitiminin Avrupa boyutunun güçlendirilmesi, özellikle okullar arasında uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi, (ii) okul eğitim sektöründe doğrudan yer alan personelin meslekî gelişimlerini iyileştirmek için katkıda bulunulması, (iii) kültürler arası bilincin ve dil öğreniminin arttırılması. Comenius programında okul ortaklıkları, okullardaki eğitim personeline yönelik eğitim ve Comenius ağları adlı üç temel faaliyet alanı bulunmaktadır.

(ii) *Erasmus*: Erasmus eylemi, yüksek öğretim Avrupa boyutunun güçlendirilmesi ve kalitesinin artırılması, üniversiteler arasında uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi, yüksek öğretimde Avrupa hareketliliğinin desteklenmesi hedeflerini taşımakta, Topluluk boyunca çalışma ve niteliklerin akademik tanınması ve şeffaflığın geliştirilmesini elde etmeye çalışmaktadır. Erasmus'ta üç eylem alanı bulunmaktadır: Avrupa üniversitelerarası işbirliği, öğrencilerin ve üniversite öğretmenlerinin hareketliliği ve tematik ağlar.

(iii) *Grundtvig*: Okul eğitimi ve yüksek öğretim programlarını tamamlayan Grundtvig eylemi ile, yaşam boyu öğrenmenin Avrupa boyutunun cesaretlendirmesi, uluslararası iş birliği yoluyla katkı sağlanması, diğer eğitimsel etkinliklerin kalitesi ve erişilebilirliği, kullanırılığı, yeniliklerin ve dil öğreniminin artırılması amaçlanmaktadır. Eylemin hedef kitlesini eğitim görmek isteyen insanlar/ yetişkinler oluşturmaktadır. Bu etkinliklerle yetişkinler, toplumda aktif rol oynayabilecek, kapasitelerini zenginleştirebileceklerdir. Ayrıca bu etkinliklerin, istihdamı ve kültürler arası farkındalığı arttıracağı beklenmektedir.

(iv) *Lingua*: Lingua eylem alanı önceki üç alt programı tamamlar niteliktedir. *Dil öğreniminin teşviki ve araç ve materyallerin geliştirilmesi* adlı iki faaliyet alanı bulunur. Burada amaç, dil öğrenimine ilişkin etkinlikleri desteklemektir. Bu kapsamda program, Topluluk içindeki dilsel çeşitliliği destekleme, dil öğrenim ve öğretimnin niteliğini geliş-

tirme ve bireysel ihtiyaçlara denk düşecek yaşam boyu dil öğrenimine erişimi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca bunlar gerçekleştirilirken, dil öğretiminde yer alanlar ile bütün eğitim sektörlerinde dil öğretimi politikalarından sorumlu olanlar arasında uluslararası ilişkilerin yoğunlaştırılmasına özel önem verilecektir. Böylece Lingua, programın diğer alanları içinde yer alan dil öğrenimini destekleyen önlemleri tamamlayıcı ve zenginleştirici bir nitelik taşımaktadır.

(v) *Minerva*: Minerva eylem alanının amacı, açık ve uzaktan öğretim ile eğitim alanındaki bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve çoklu ortamın kullanımına ilişkin önlemleri desteklemektir. Bu önlemlerin üç temel amacı bulunmaktadır: (i) öğretmenler, öğrenciler ve karar organları arasında ve kamuoyunda açık ve uzaktan eğitim ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin, eğitimsel amaçlarla kullanılan araç ve yöntemlerin, eleştirel ve sorumlu kullanımının eğitimdeki etkilerinin anlaşılabilmesi, (ii) teknoloji ve çoklu ortam temelli eğitim ürün ve hizmetlerin geliştirilmesinde pedagojik boyutun göz önünde bulundurulmasının sağlanması, (iii) özellikle uluslararası bilgi, deneyim ve başarılı uygulamaların karşılıklı değişimi ile elde edilen sonuçlara, geliştirilmiş yöntem ve eğitimsel kaynaklara erişimin teşvik edilmesi.

(vi) *İzleme ve Yenilikçilik*: Bu eylem alanında, eğitim sistemlerinin niteliğinin ve şeffaflığının artırılmasına, Avrupa'da eğitimsel yenilenme sürecine bilgi ve deneyim aktarımı, başarılı uygulamaların saptanması, bu alandaki sistem ve politikaların karşılaştırmalı analizleri ve Avrupa Konseyi'nce belirlenecek ortak eğitsel politika alanlarındaki konuların analizi ve tartışılması yoluyla, katkıda bulunmayı amaçlar. İki eylemden oluşmaktadır: (i) eğitim sistemlerinin, politikalarının ve yeniliklerin izlenmesi, (ii) yeni ihtiyaçlara yönelik yenilikçi girişimler.

(vii) *Ortak Eylemler*: Topluluk desteği, Socrates II programı kapsamında, bilgi Avrupa'sının yaratılmasını amaçlayan *Leonardo Da Vinci* ve *Youth for Europe* gibi diğer programlarla ortak eylemler için de sağlanabilir. Bu ortak eylemler, programların herhangi biri tarafından içerilmeyen, seçilmiş konu ve temalarda, diğer programların komitelerinin kararıyla ve ortak öneri çağrılılarıyla duyurulacaktır. *Socrates II*, *Leonardo* ve *Youth for Europe* programlarıyla ilgili kesimlerin, aralarındaki bölgesel ve yerel ilişkilerin desteklenmesi için uygun önlemler alınacaktır.

(viii) *Eşlik Edici Önlemler*: Bu programın amacı Socrates'in ana programlarından biri olmamakla birlikte onun amaçlarına erişmede açıkça katkıda bulunabilecek çeşitli faaliyetleri desteklemektir.

Leonardo Da Vinci II Programı

Leonardo Da Vinci (Meslekî Eğitim) programı 6 Aralık 1994 tarihli Konsey kararıyla kabul edilmiş olup, 1995-1999 tarihleri arasında uygulanmıştır. 1999 yılı sonu itibariyle uzatılması uygun bulunan bu program, 1 Ocak 2000-31 Aralık 2006 tarihleri arasında yürürlüktedir (Güngör & Soğuk, 2001). Programın *Hareketlilik, Pilot Projeler, Yabancı Dil Bilgisinin Geliştirilmesi, Uluslararası Ağlar ve Referans Kaynakları* gibi faaliyet alanları bulunmaktadır.

Program, eğitim ve meslekî eğitim alanında bir Avrupa iş birliği sahası geliştirerek, bir bilgi Avrupası'nın kurulmasına katkıda bulunmak amacındadır. Bu amaca ek olarak üye devletlerin yaşam boyu öğrenme politikalarını, aktif vatandaşlık ve istihdama yardım edebilecek bilgi, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesini desteklemektedir.

Bu program temel olarak meslekî eğitim alanında uluslararası iş birliği yoluyla, meslekî eğitim sistemleri ve uygulamalarında kaliteyi, yenileşmeyi ve Avrupa boyutunu geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Genel amaca paralel olarak programın alt amaçları şunlardır:

- (i) Tüm düzeylerde başlangıç meslek eğitiminde insanların, özellikle genç insanların becerilerinin ve yeteneklerinin iyileştirilmesi. Bu amaç, istihdam edilebilirliği teşvik etmeye ve meslekî entegrasyon ve yeniden entegrasyonu kolaylaştırmaya yönelik olarak, iş bağlantılı meslekî eğitim ve çıraklık yoluyla gerçekleştirilebilir.
- (ii) Özellikle teknolojik ve örgütsel değişimi sağlamlaştırmak için, uyarlanabilirliği artırmaya ve geliştirmeye yönelik olarak, sürekli meslekî eğitimin ve yaşam boyu beceri ve yetenekler kazanılmasının kalitesini ve bunlara erişimin geliştirilmesi.
- (iii) Rekabet gücünü ve girişimciliği ayrıca yeni istihdam olanaklarını geliştirmeye yönelik olarak, meslekî eğitimin yenileşme sürecine katkısının artırılması ve kuvvetlendirilmesi. Bu çerçevede, üniversiteler dahil meslekî eğitim kurumları ve işletmeler, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında iş birliği güçlendirilecektir.

Youth (Gençlik) Programı

Youth for Europe (Avrupa İçin Gençlik) programı 14 Mart 1995'te 1995-1999 yılları için kabul edilmiştir. Program, 1 Ocak 2000-31 Aralık 2006 tarihlerini kapsayan yedi yıllık dönem için Youth (Gençlik) adıyla yenilenmiştir (Güngör & Soğuk, 2001). Program, Avrupa İçin Gençlik, Avrupa Gönüllü Hizmeti, Gençlik Girişimleri, Ortak Faaliyetler ve Destek Önlemleri alt program ve eylemlerden oluşmaktadır.

Gençlik programı, hedef gruplar, amaçlar, programın yapısı, faaliyet alanları, programın yürütülmesi, genel prosedür ve katılımcı ülkeler konularından oluşur.

Program, prensip olarak 15-25 yaş arası genç insanlara yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Program altındaki etkinliklere girişte, ayrımcılık olmaksızın bütün genç insanların bunlardan yararlanmasına özen gösterilmektedir.

Program, özellikle fiziksel hareketlilik yoluyla genç insanların, bir Avrupa eğitim alanının yaratılmasına teşvik edilmesidir. Programın başlıca amaçları şunlardır:

- (i) Gençlerin gelecek gelişimlerine hizmet eden bilgi, beceri ve yetenekleri kazanmalarının sağlanması,
- (ii) Genç insanların uluslararası karşılıklı değişimi içinde, Avrupa'nın inşası için aktif katkının sağlanması,
- (iii) Gençlerin topluluk yaşamına entegre olmaları ve sorumlu vatandaş durumuna gelmeleri,
- (iv) Avrupa değerlerini resmî olmayan eğitimle tanımaları ve toplumda aktif bir rol oynamaları amacıyla genç insanların, öncelik, girişim ve yaratıcılıklarının teşviki,
- (v) İnsan haklarına saygı, ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla savaşmaya yönelik mücadelenin artırılmasının desteklenmesi,
- (vi) Gençlik alanında iş birliğinin kuvvetlendirilmesi.

Avrupa Birliği Eğitim Programları Proje Uygulama Örnekleri

Örnek Proje-1: Avrupa Birliği'nin demokratik değerlerinin öğretilmesini hedefleyen proje kapsamında önce konu ile ilgili doküman toplanmakta ve Almanya Berlin devlet ortaöğretim okullarının ders programlarında uygulama başlanmaktadır. Konular; Avrupa Birliği'nde demokrasi, iş birliği ve barış-

tur. Toplanan dokümanlar öğretim materyali olarak kullanılmakta, öncelikli amaç olarak sınıflarda Avrupa boyutunu genişletmek ele alınmaktadır. Bireysel çalışma modülleri, *Avrupa Birliği sisteminde demokrasi*, *Avrupa Birliği sisteminin bir prensibi olarak iş birliği*, *Avrupa Birliği sisteminde barışın korunması* şeklindedir. Bu projenin, öğretim aracı geliştirerek Avrupa Birliği'nin özel koşulları ile ilgili bilgileri artırması yönünden öğretmenlere de faydası bulunmaktadır. Politik, ekonomik ve sosyal problemler sıklıkla yalnızca ulusal çerçevede düşünülmemektedir. Demokrasi konusu derste seçilmiş dört problem alanına ayrılmıştır: (i) demokratik Avrupa'nın kökleri, (ii) Avrupa'da demokrasi, (iii) Avrupa Birliği'nde demokrasi (burada birlikte karar oluşumunda demokratik fonksiyonel mekanizma gösterilmektedir), (iv) Avrupa Birliği sisteminde reform (The Report of Amsterdam 1997).

Örnek Proje-2: Comenius Eylem I çerçevesinde gerçekleştirilen projede okullar arası ortaklık konusunda, Belçika, Danimarka ve Almanya'da bulunan üç okul, Avrupa'da savaşlara tanıklık eden anıtlar ve sanat eserleri konusunda çalışmışlardır. Böylece öğrenciler savaşın evrensel doğası hakkında bilgi sahibi olmuşlar, barışın Avrupa'da yeni olduğunu anlamışlardır (Avrupa Gençlik Forumu Derneği, 1999).

Örnek Proje-3: Bir Fransız vakıf tarafından koordine edilen bu projenin amacı insan hakları, hoşgörü ve dayanışma temelli Avrupa vatandaşlığı ruhunun güçlendirilmesi için eğitimde yeni yöntem ve araçlar keşfetmektir. Irkçılık karşıtı Avrupa pasaportunun takibi niteliğindeki bu girişim, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca CD-ROM gibi interaktif eğitim ekipmanlarının üretilmesini içermektedir (Avrupa Gençlik Forumu Derneği, 1999).

Örnek Proje-4: Danimarka, Fransa, İrlanda, Norveç (koordinatör) ve İngiltere'nin katılımıyla Comenius I çerçevesinde gerçekleştirilen *Copal-Sahil Kirliliği* projesinin hedef kitlesi ortaöğretim öğrencileridir. Projede insan davranışının / etkinliklerinin çevre üzerindeki etkilerini aydınlatmak, bilimsel çalışma yöntemleri geliştirmek, bilimsel konularda deneyimleri ve bulguları paylaşmak, karşılıklı iş birliği geliştirmenin önemini göstermek, dil becerilerini geliştirmek gibi hedefler belirlenmiştir. Bir deredeki, plâjdaki, denizdeki ve bir tuz gölündeki suyun kirlilik düzeylerini ölçmek, birçok değişik doğal çevredeki bitki örtüsünü tanırlık hâle gelmek, kirliliğin etkilerini azaltmak yolunda etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Proje sonunda öğrenciler bir web sitesi oluşturmuşlar ve çalışmalarını duyurmak için ulusal ve uluslararası konferanslara katılmışlardır. COPAL projesi iki ödül kazanmış ve plâj temizleme projesinin de ilham kaynağı olmuştur (DPT, 2003).

Örnek Proje-5: Belçika, Danimarka, Finlandiya, İzlanda, İrlanda, (koordinatör) İtalya, Litvanya, Hollanda, Portekiz ve İsveç'in katılımıyla Comenius II çerçevesinde düzenlenen *okulları çok kültürlü öğrenen bir topluma hazırlama* projesinin hedef kitlesi öğretmenler, müdürler ve öğretmen eğitimi sağlayıcıları/öğretim üyeleridir. Projede öğretmenleri, müdürleri ve eğitim personelini öğrenme konusunda farklı yaklaşımlar üzerinde düşünmeye teşvik etmek, yansıtma sürecini başarılı olarak tamamlamak ve politikaları belirlemek için uygun araçlar sağlamak, öğrenciler, veliler ve okul toplumu ile ilişkiler açısından okul gelişimine yönelik kılavuzlar oluşturmak hedeflenmiş ve projenin özünde yer alan ilkeler ve felsefeler konusunda katılımcı okulların düşüncelerini teşvik etmek için uygun araçlar kullanmak ve değişik Avrupa projelerinden gelen unsurları dahil etmek gibi etkinlikler planlanmıştır. Proje sonunda okullar için politika araçları, öğrenme materyali ve öğrenme kılavuzu geliştirilmiş ve bir web sitesi oluşturulmuştur. Ayrıca, proje yayınlanmış ve vaka çalışmasına dönüştürülmüştür (DPT, 2003).

Örnek Proje-6: *Gençlerle Şiddet Karşıtı Kitaplar İçin Baş Yazı Oluşturma Kampı* projesi Young Voice organizasyonu çerçevesinde 22 Kasım - 01 Aralık 2001 tarihleri arasında Slovenya'da gerçekleştirilmiştir. Bu gençlik değişiminin amacı, *Genç İnsanların Şiddet Karşıtı Kitabı*'nı yazmaktır. Proje fikri, Çek Cumhuriyeti'ndeki gençlerin uluslararası bir faaliyet yapma eğilimi ile ve BM ve UNESCO tarafından ilân edilen Uluslararası Barış Kültürü Yılı ve On Yılı'na katkı sağlamak amacıyla Ağustos 2000'de ortaya çıktı. Değişik ülkelerden gelen gençlik grupları, Slovenya'daki gençlik değişiminde bitirilmiş olan kitap için malzeme topladı, önerilerde bulundu. Projeye altı ilköğretim okulu ve beş liseden toplam yüz seksen genç katıldı, kitabı onlar üretti. İyi hazırlanmış olması nedeniyle projenin amaçlarına ulaşıldı. Katılımcılar birbirlerini tanıdı, çıkan problemleri çözerken eğlendiler. Kitabın özeti, küçük bir tiyatro gösterisi yoluyla sunuldu. Bu projenin en önemli sonucu, anlaşmazlıklar için aynı zamanda barışçı bir çözümün olduğunu gençlere göstermesiydi (DPT, 2003).

Örnek Proje-7: *Youth for Exchange and Understanding* tarafından gerçekleştirilen *Kıbrıs'ta çok uluslu ev sahipliği* projesine Malta, Portekiz, Polonya, İtalya, Estonya, Almanya ve Kıbrıs'tan katılım oldu. 29 Eylül-06 Kasım 2001 tarihleri arasında düzenlenen grup çalışmaları ve tartışmalar aracılığıyla katılımcılar *çatışma bölgeleri, dünyada istikrar ve barış konusunda genç insanların oynayabilecekleri roller, çatışma ve farklılıkları giderme* konularındaki bilgilerini paylaştılar. Dünyadaki birçok savaşın tarihini öğrendiler.

Bu problemi çözmek için gerekli teknikler ve genç insanların barış için üstlenecekleri rol hakkında kafa yordular (DPT, 2003).

Avrupa Birliği Eğitim Programları Proje Uygulama Değerlendirmeleri

Leonardo, Socrates ve Gençlik programlarında birçok uluslararası nitelikte proje çalışması yapılmış, bu çalışmalar fiziksel hareketlilik, staj, ürün ve network gibi geniş etkinlik dizilerine ayrılmıştır. Örneğin fiziksel hareketlilikte genç işsizlerin ya da dezavantajlı gençlerin bir araya gelmesi sağlanmıştır. Bir ürün ortaya koyma odaklı olan projelerde müziksel bir üretim, bir dergi ya da CD-ROM ortaya çıkarma gibi çalışmalar yapılmıştır. Başka bir örnekte de, *Danimarka Gençlik Parlamentosu* girişimi, katılımcılara bölgesel kimlik ve yeni bir Avrupa kimliği duygusu ile *demokrasi bilgisi* kazandırmayı hedeflemiştir. Kùltürler arası tanışma ve değişim projelerinin her biri katılımcılara deneyim kazandırmıştır.

Projelerle birçok düşünce ve davranışın değişmesi; sosyal dışlayıcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığın reddi; sosyal içericilik, farklılığa saygı, çoklu kùltür, vatandaşlık, iletişim, iş birliği, yakınlaşma duygularının oluşturulması sağlanabilmektedir. Bu eylem programları Avrupa boyutuyla vatandaşlık eğitimine, potansiyel olarak, katkı sağlamaktadır (The University of Birmingham 1997).

Programlar hakkında şu değerlendirmeler yapılmaktadır (The University of Birmingham 1997): Leonardo (pilot projeler), Socrates (eylem 3.1, eylem 2, *Lingua* ve yetişkin eğitimi) ve Gençlik/Avrupa İçin Gençlik'in çeşitli eylemleri, vatandaşlık kavramının belirli boyutları ile ilgili özel unsurları taşımaktadır. Ancak bununla birlikte programlardaki bazı projelerin doğrudan Avrupa değerleri ile ilgili olmadığı görölmüştür. Bu projelerin Avrupa boyutu ve aktif vatandaşlığa katkısı olmakla birlikte, çoğu durumda Avrupa vatandaşlığı için belirgin bir uğraşı/çalışması bulunmamaktadır. Socrates programında bazı projeler çeşitlilikle ilgili ilk amacı içermemektedir. İkinci olarak CD-ROM'lar ya da çalışma modülleri gibi elle yapılan öğretim materyalleri üretimi öğrenciler, etnik azınlıklar ve göçmenleri kapsamamaktadır.

Gençlik projelerinde çeşitli şekilde gençlik çalışması ve genç insanların çalışması amaçlanır. Katılımcılara uluslararası değerişim, yönetimsel ve kavramsal becerileri öğrenmek için fırsat sağlanır. Bu projelerin raporları, uluslararası bir topluluğa ait olma hissini, özel çalışma konuları hakkında

bilgiyi, artan sorumluluk içinde kendine güven ve kendine saygıyı artırma hissini yansıtır. Bu olumlu yönlerle birlikte doğallık, kuvvetli atmosfer ve bu etkinliklere dinamik eylem başlangıcı ihtiyacı duyulmaktadır.

Farklı projelerde bazı bağımsız elementlerin alınması gerekmektedir. *Socrates* ve *Youth projeleri* temel politik ve sosyal boyutları içermektedir. Aşağıdaki unsurlarda eğitim yönü ve ortak öğrenme bulunmaktadır ve bunlar projelerde göz önünde bulundurulmalıdır:

- Ulusal ve Avrupa düzeyi üzerine politik yapılar ve süreçler gösterilmeli,
- Tarih ve temel insan değerleri hakkında bilgi nakledilmeli/taşınmalı,
- Aktif ve olgun politik sorumluluk yer almalı,
- Toplumda sosyal konularda duyarlı vatandaşlar için vurgu ve sosyal beceriler eğitimi,
- Sosyal bilinç ve motivasyonun öğreniminde sosyal dışlayıcılıkla savaşma,
- Değişim programlarına katılım için motivasyon.

Formal eğitim sektörü projelerinin proje katılımcıların ilgisini daha az çektiği ifade edilmektedir. Karşılaşılan ihtiyaçların sağlanması ve proje yönetiminde motivasyonun artırılması, katılımcıların bağlılığını artırmaktadır. Ayrıca, ortak proje çalışmaları aktif vatandaşlığın gelişiminde değerli bir ders olarak kabul edilebilir. Aktif vatandaşlığın öğrenilmesinde genel ve meslekî eğitimin oynadığı rolde açık bir ayırdedicilik bulunmaktadır. Genel eğitim vatandaşlık konuları politik, sosyal ve demokratik boyutlar üzerine odaklama eğilimindedir ve sıklıkla belirli proje içeriklerinde ekonomik boyutu göz ardı eder. Yine de, öğrencilerin bir eğitim görmesi ve becerilerinin gelişmesi onların ekonomik rekabetçiliğini artırır. Böylece eğitimde öğrenci katılımını arttıran projelerin, genellikle ekonomik içericaliğe doğrudan katkı sağladığı belirtilebilir. Hızlı değişim ve gelişime cevap veren, topluma aktif katılım ve vatandaşlığa hazırlayan, vatandaşlık boyutunu vurgulayan projeler muhtemelen en değerli projelerdir.

Leonardo programında spesifik önlemler içinde bir Avrupa boyutuyla aktif vatandaşlık eğitimi için katkı sağlanabilir. Program ekonomik ve sosyal içericiliği arttırma potansiyeline sahiptir. Leonardo I programında (1995-1999) sayılan altı önlemin iki tanesi konu ile ilgilidir: birincisi sosyal dışlayıcılığı yok etmeyi amaçlamakta, üçüncü önlem içericilik/sosyal kaynaşma içermektedir. *Socrates* programının geniş doğası aktif vatandaşlık koşullarına katkı potansiyeline sahiptir. Özel önlemler, Avrupa boyutuyla

aktif vatandaşlığı arttırmaya katkı sağlayabilir. Avrupa İçin Gençlik programının (1994-1998) özel koşulları aktif vatandaşlığı içermesi nedeniyle potansiyel olarak katkıya sahiptir. Yedi önlemden ikincisi, Avrupa'nın geleceği üzerine odaklanma (bölgesel, ulusal kimlik ve kültürel azınlıklar hakkında tartışmayı) içermektedir. Avrupa Gönüllü Servisi, genç insanlara (18-25 yaş arası) yönelik projeler aracılığıyla aktif vatandaşlığın pratik deneyimini kazandırmalıdır. Avrupa Gönüllü Servisi, özellikle vatandaşlığın Avrupa boyutunu berraklaştırması açısından önem taşır.

Tartışma, Sonuç ve Değerlendirme

Avrupa Birliği'nin fikirsel ve eylemsel babalarından sayılan Robert Schuman, Birliğin kuruluşundan sonraki yıllarda, birliğin kültürle işe başlaması gereği üzerinde durur. Günümüzde bu fikir birçok Avrupalı tarafından "Birliği bugün kurmaya başlasaydık ekonomiden değil kültürden başladık, Avrupa Topluluğunu sil baştan ele alacak olsaydık kültürle işe başlamamız gerekirdi" şeklinde ifade edilmektedir (İlhan, 2000: 11 ve 103).

Yirminci yüzyıl sonlarındaki toplumsal ve mekânsal dönüşümler (Keyman, 2000: 11), yeni yönelimler ve yeni bağlılık biçimleri gerektirmektedir. Bunlara verilen en açık bir cevap, bir "Avrupa Topluluğu" oluşturma çabasıdır: "ortak bir pazar," "bir vatandaşlar Avrupası", "bir kültür Avrupası" (Morley & Robins, 1997: 109).

Avrupa Birliği'nin zaman içinde yerel ve millî farklılığı gidermeye ve Avrupa sentezi içinde yeni bir toplumsal kimlik oluşturmaya çalıştığı bir gerçektir. Bunun açık ifadesi, bütün topluluk üyelerini içine alan bir *Avrupa bilincidir*. Avrupa bilinci, ulusal bilinç üstünde, bir tür ulus üstü bilinçtir (Bulaç, 2001). Avrupa kimliği ile ilgili soruya en yaygın biçimde 'farklılık içinde birlik' yanıtı verilmektedir (Köray, 2002: 349).

Çok düzeyli hükümet, çoğul kimlikler ve bağlılıklar anlamına gelmektedir. Örneğin belli bir bağlamda kendisini Bavyeralı olarak tanımlayan bir kimse, diğerinde Alman vatandaşı, daha geniş bir siyasî çerçevede Avrupalı olarak tanımlayabilmektedir (Kartal, 2000). Ortak bir kimlik oluşumu için birlik sembollerinden yararlanılmaktadır (Wistricht, 1994): Avrupa Birliği bayrağı, Avrupa Marşı, Avrupa Günü, ortak para birimi Euro'ya geçiş, ortak bir pasaport. Sembollerin, insanları Avrupa Topluluğunu tanıma konusunda cesaretlendiren en önemli etkenler olduğu ifade edilebi-

lir. Avrupa'da Avrupa kimliğinin oluşmasında medyadan sanata birçok araçtan yararlanılmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Antlaşmalarla Avrupa vatandaşları için haklar sürekli genişletilmekte, vatandaşların Avrupa Birliği süreci içinde olmasına çalışılmaktadır. Avrupa Birliği'nin kültür programlarından *Kültür 2000- Avrupa Topluluğu'nda Kültürün Desteklenmesine İlişkin Birinci Çerçeve Programı (2000-2004)*'nin amaçları arasında "Avrupa halklarının tarihlerinin ve kültürlerinin karşılıklı olarak öğrenilmesi, böylece ortak kültürel mirasların ortaya çıkarılması ve kültürel diyalogun güçlendirilmesi, kültürel farklılıkların desteklenmesi ve yeni kültür gösterimlerinin geliştirilmesi, Avrupa kültür mirasının önemine dikkat çekilmesi" yer alır (Avrupa Gençlik Forumu Derneği, 1999, 17).

Bir başka konu Avrupa düzeyinde siyasi partilerin tanınmasıdır. Siyasi partilerin bir Avrupa bilincinin oluşmasına ve birliğin yurttaşlarının siyasi iradesinin ifade edilmesine katkı sağladığı Maastricht Antlaşması'nda yer almaktadır (madde 138/A) (Gautron, 1997).

Avrupa Birliği eğitim programlarının adlarında da ortak Avrupalılık vurgusu yer almaktadır. *Socrates, Comenius, Erasmus, Grundtvig, Leonardo da Vinci* gibi isimler ortak Avrupa'nın yapı taşlarını oluşturmaktadır. Socrates I Programı'nın (1995-1999) özel amaçlarından biri de (Tanrıtanır, 1999: 96 vd.) eğitimde Avrupa boyutunu geliştirerek, her üye devletin kültürel mirası üzerinde ilerleyen bir Avrupa yurttaşlığı ruhunu yerleştirmektir. Socrates I Programı'nın değişik kademe ve dallara ait alt programlardan birisi olan Comenius (okul eğitimi) programında yer alan ana başlıklardan birisi "Avrupa yurttaşlığı bilincinin gelişmesine yardımcı olmak"tır. Avrupa İçin Gençlik Programı'nın amaçları arasında "Gençlerin kendilerini, tarihî, kültürel, politik ve sosyal çevreleriyle Avrupa Birliği'nin ayrılmaz bir parçası olarak görmelerini sağlamak" yer almıştır.

Avrupa Birliği eğitim programları uygulamaları içinde, Avrupa vatandaşlığı kavramının Avrupa yelpazesi altında bulunan toplumlarca benimsenmesi gibi pek çok proje ülkeler arası iş birliği ile gerçekleşmektedir. Yurttaşlığın politik ve toplumsal boyutu iletişim ve kültürler arası çalışma becerilerin geliştirilmesi, öğrenmenin zihinsel ve duygusal açımlarının dengelenmesi ve öğrencilerin plânlama ve uygulama aşamalarına katılmaları yoluyla desteklenmiştir. Comenius Eylem I kapsamında okul ortaklıkları yoluyla, bir ülke toplumundan daha geniş bir topluma ve Avrupa yurttaşlığı bilincine katkıda bulunulmuştur. Avrupa İçin Gençlik programı amaçları arasında; gençlerin kendilerini, tarihî, kültürel, politik ve sosyal çevreleriyle Avrupa Birliği'nin

aynılmaz bir parçası olarak görmeleri yer alır. Ayrıca yaşam boyu öğrenme kavramı çerçevesinde yetişkinlere Avrupa yurttaşlığı için geniş bir alana yayılmış konu çeşitliliği altında aktif vatandaşlık ana teması olan projeler desteklenmektedir (Avrupa Gençlik Forumu Derneği, 1999, 14-15 ve 39-40).

Avrupa Birliđi eğitim programlarından özellikle Socrates ve alt program Erasmus, birleşik Avrupa'nın oluşturulmasının olası yolu olan, kişisel, yüz yüze ilişkileri yaşama geçirdiği için toplumsal Avrupa'nın, Avrupa vatandaşlığının denendiği bir lăboratuvar olarak görölmektedir (Avrupa Gençlik Forumu Derneđi, 1999, 37).

Avrupa Birliği ve Avrupa kimliği/değerleri alanında yapılan çalışmaların başarı durumları Avrupa'da aralıklarla yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. 1997 yılında Avrupa Birliği ölkelerinde yapılan bir araştırma, halkın % 41'inin ölkelerinin Avrupa Birliği üyeliğinden yararlandığını düşündüğünü, % 36'sının ise aksi düşünce olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmaya göre halkın sadece % 5'i kendini her şeyden önce Avrupalı saymaktadır. Avrupalıların % 97'si hiçbir Avrupa Birliği kurumuyla temas etmemiş ve Avrupa Birliği'nin düzenlediği hiçbir faaliyete katılmamış olduklarını bildirmiştir. Eurobarometer'in bir diğer araştırmasına göre, millî duyguların Avrupalılık duygusuna ağır bastığı ölkelerin başında İngiltere gelmektedir ve İngiltere'yi Danimarka, Almanya, Hollânda ve Fransa izlemektedir (Öymen, 2000).

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından düzenli olarak yapılan ve Avrupa bütünleşmesinin çeşitli boyutları hakkında Avrupa Birliği vatandaşlarının görüşlerini yansıtan Eurobarometer'in Kasım-Aralık 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen araştırmasında (İKV, 2002), Avrupa Birliği üyeliği konusu üzerinde durulmuştur. On altı bin Avrupa Birliği vatandaşının katıldığı kamuoyu yoklamasında Avrupa yapılanmasına duyulan güvenin son dönemde belirgin bir derecede değişmediği ortaya çıkmıştır.

İlk sonuçlara göre, Avrupa Birliği vatandaşlarının % 50'si Avrupa Birliği üyeliğini desteklemekte, buna karşılık % 14'ü üyeliği olumsuz karşılamaktadır. Bütün üye ölkelerde, üyeliği destekleyenlerin oranının karşı olanlara kıyasla daha fazla olduğu, özellikle dört üye ölkede bu açıdan olumlu görüşlerin arttığı gözlemlenmiştir. Bu çerçevede Avrupa Birliği üyeliğine olumlu yaklaşanların oranı, geçen ilkbahara göre Almanya'da 7, Avusturya'da 5, Lüksembourg'da 4 ve İngiltere'de 3 puan artmıştır. Üyelik hakkında en olumlu görüş bildiren Avrupa Birliği üye ölkesi vatandaşların Lük-

sembourglular (% 79), İrlandalılar (% 75) ve Hollâandalılar (% 71), en çekimserlerin ise İngilizler (% 28) ile İsveçliler (% 34) olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, ülkelerin Avrupa Birliği üyesi olması nedeniyle elde ettikleri avantajlar değerlendirildiğinde, geçen kamuoyu araştırmasına göre kamuoyu yaklaşımında bir değişim olmadığı görülmektedir. Avrupa vatandaşlarının % 47'si ülkelerinin birlik üyeliğinden yarar sağladığını düşünürken, % 32'si karşıt görüş bildirmiştir. Konuya ilişkin en olumlu görüşü bildiren ülkeler, İrlanda (% 86) ve Yunanistan (% 72) olmuştur. Buna karşılık, İsveçlilerin % 53'ü, Finlandiyalıların ve Avusturyalıların ise % 45'i Avrupa Birliği üyeliğinin yarar sağlamadığı inancındadırlar.

Bu araştırmalardan Avrupa Birliği/ Avrupa Birliği değerleri eğitimi alanında var olan çalışmaların geliştirilmesi, oluşturulmak istenen değerlerin başarılı şekilde yerleşebilmesi için birçok yeni çalışmaların daha yapılmasının gereği, bunun bir süreç içinde gerçekleştirilebileceği sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Akman, V. (1995). *Avrupa Topluluğu ve Türkiye*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Anıman, F. E. (1996). *Avrupa Topluluğu'nda eğitim kavramı, ortak meslekî eğitim politikası ve ilgili programlar*. M.Ü. Avrupa Topluluğu Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Avrupa Gençlik Forumu Derneği - İstanbul Eğitim Çalışma Grubu- Sokrates Ofisi. (1999). *Eğitim İşbirliğinde Avrupa Boyutu - Sokrates ve Türkiye-, Uygulamalar ve Öneriler*, İstanbul.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. (2000a). *Avrupa Birliği turizm politikası*. Ankara Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. (2000b). *Avrupa Bütünleşmesi'nde Dönüm Noktası*. *Güncel Haber*. Sayı:11, <http://www.deltur.cec.eu.int/guncel/ghaber12-00-01.htm>, (erişim: 06.11.2000).
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. (2002). *Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı*. *Güncel Haber*. Ankara Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları. s. 2.
- Bolayır, C. (2000). *Amsterdam Antlaşması*. İstanbul: İKV Yayınları.
- Bulaç, A. (2001). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İzmir: Eylül Yayınları.
- Ceyhan, A. (1991). *Avrupa Topluluğu terimleri sözlüğü*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Council of European Union. Improving and diversifying language learning and teaching within the education systems of the European Union. 1839. *Council- Education 31.3.1995*, Press:102 Nr: 6123/ 95 p.1-5, <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?max=1&BID=21&DID=42931&LANG=1>, (erişim: 11.09.2000).
- Devlet Plânlama Teşkilatı. Dpt.gov.tr/ulusalajans, (erişim: 25.06.2003).
- Duman, T. (2001). *Avrupa Birliği eğitim programları "Socrates programı"*. Millî Eğitim, Ocak-Şubat-Mart 2001, Sayı: 149, s. 36-44.
- European Commission. (2002). *A European area of lifelong learning*. Printed in Belgi-

- um, Lüksembourg.
- European Union (2000). *The European Union*. [http:// europa.eu.int/ abc-en.htm](http://europa.eu.int/abc-en.htm), erişim tarihi: 11.3.2001.
- Gautron, J. C. (1997). Avrupa Yurttaşlığı ve Fransa'daki Hukukî-Siyasî Tartışma (Çev. Durmuş Tezcan). *M.Ü. A.T. Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 5 (1-2), 225-239.
- Güngör, H. ve Soğuk, H. (2001). *Avrupa Birliği program ve ajanslarına Türkiye'nin katılımı*. İstanbul: İKV Yayınları.
- Hürriyet. 04.10.2000. www.hurriyet.com.tr.
- İktisadî Kalkınma Vakfı. Eurostat'ın gerçekleştirdiği Avrupa kamuoyu yoklaması sonuçları açıklandı. *İKV Bülteni*, <http://www.ikv.org.tr/Arsiv/Subat%2016-28%202001arsiv.htm>, (erişim: 01.02.2002).
- İlhan, S. (2000). *Avrupa Birliğine neden hayır*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.ř.
- Karluk, S. R. (1998). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. 5. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.ř.
- Kartal, F. (2000). Avrupa Birliği'nin Çoğulcu ve Türkiye'nin Cumhuriyetçi Vatandaşlık Kavramları: Uyum Sürecindeki Muhtemel Olanaklar ve Engeller. *Yurttaşlık Bağlamında Avrupa Birliği. XI. Ulusal Psikoloji Kongresi*, 19 Eylül 2000, İzmir, s. 1-8.
- Keyman, E. F. (2000). *Türkiye ve Radikal Demokrasi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Koray, M. (2002). *Avrupa toplum modeli (nereden nereye)*. İstanbul: TÜSES Yayınları.
- Morley, D., & Robins, K. (1997). *Kimlik mekanları* (çev. Emrehan Zeybekoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Official Journal, (2000). *OJ L 28, 3.2.2000*. Decision No: 253/2000/EC of the European Parliament and of The Council, 24 January 2000.
- Öymen, O. (2000). *Geleceği yakalamak: Türkiye'de ve dünyada küreselleşme ve devlet reformu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tanrıtanır, N. (1999). Avrupa Birliği Programları. *İKV Dergisi*, S.143, İstanbul, Ocak-Nisan, 93-112.
- Tartan, H. (2001). *Avrupa Birliği'nde yasama faaliyeti ve sosyal taraşların katılımı*. İstanbul: Türkiye Kamu-Sen Yayınları.
- The Report of Amsterdam (1997), *The Contribution of Community Action Programmes in the Fields of Education, Training and Youth to the Development of Citizenship with a European Dimension*. [http:// europa.eu.int/comm/education/citizen/amsterdam.pdf](http://europa.eu.int/comm/education/citizen/amsterdam.pdf), erişim tarihi: 20.6.2001, s. 12-13.
- The Report of Amsterdam. (1997). *The contribution of community action programmes in the fields of education, training and youth to the development of citizenship with a European dimension*, [http:// europa.eu.int/comm/education/citizen/amsterdam.pdf](http://europa.eu.int/comm/education/citizen/amsterdam.pdf), (erişim: 20.6.2001).
- The Report of Milan. (1997). *The contribution of community action programmes in the fields of education, training and youth to the development of citizenship with a European dimension*, [http:// europa.eu.int/comm/education/citizen/milan.pdf](http://europa.eu.int/comm/education/citizen/milan.pdf), (erişim: 20.6.2001).
- The University of Birmingham. (1997). *The contribution of Community action programmes in the fields of education, training and youth to the development of citizenship with a European dimension*. [http:// europa.eu.int/ comm/education/ citizen/ birmingham.pdf](http://europa.eu.int/comm/education/citizen/birmingham.pdf), erişim tarihi: 20.6.2001.
- Wistricht, E. (1994). *The United States of Europe*. Routledge London and New York.
- Yurdusev, A. N. (1997). Avrupa kimliğinin oluşumu ve Türk kimliği. *Türkiye ve Avrupa*. İstanbul: İmge Kitabevi, 17-85.

Values Education in European Union

Citation/©– Topsakal, C. (2004). Values education in European Union / Avrupa Birliği'nde değerler eğitimi. *Journal of Values Education (Turkey)/Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (5), 125-148.

Abstract– European Union is aiming to spread the values of peace, unity, equality, independence, support, economical and social security, basic/general rights, Europeanship, common European identity, European dimension in identity, European citizenship, active participation in European administration, social togetherness/union/sticking, and refusing social coldness. In the present study, the aim was to investigate how the abovementioned values is integrated in educational programs in European Union. In this context, the concept of values and values education are introduced briefly, values in European Union are identified, examples of European Union education programs/projects are introduced and evaluated.

Keywords– Values, Values Education in European Union, European Union.